

Ang. en præsteanssættelse i Bleking år 1660

Et biskoppeligt brev til belysning af forholdene i Skåne efter afståelsen til Sverige.

Af Poul Erik Engelhardt

Efterfølgende brev af Lund stifts biskop til den svenske generalguvernør i Malmø afspejler på flere måder situationen i de skånske landsdele efter Frederik 3. ved »panikfreden« i Roskilde den 26. februar 1658 havde måttet afstå alt land øst for Øresund til Sveriges Karl 10. Gustav.

Hvordan afståelsen blev modtaget i de af svenskekongen erhvervede provinser, ved vi i virkeligheden ikke så forfærdeligt meget om, fordi skriftlige kilder fra en befolkning, der overvejende ikke kunne læse og skrive, i sagens natur ikke foreligger. Det er derfor sporadisk, hvad der kan sluttes om almuens holdning gennem det materiale, som findes. Dette materiale kan hovedsageligt søges i indbretninger og breve til forskellige myndigheder, såsom præsters og provsters skrivelse til biskoppen i Lund, biskoppens og de svenske kommandanters og landshøvdinges¹ henvendelser til det nyoprettede generalguvernement i Malmø, hvorfra Skåne og Bleking² skulle styres på den svenske konges vegne. Endvidere kan indberetninger fra generalguvernøren til Stockholm kaste en smule lys over forholdene.

Alt i alt konstateres det, at det var en fjendtlig befolkning, som svenskerne skulle have med at gøre, hvad der heller ikke kan undre. I århundreder havde indfald nordfra ført død og ødelæggelse med sig, og i frisk erindring stod »Torstensson-krigen« 1643-45, som blandt skåningerne i generationer efter blev kaldt »Horns krig« efter den svenske general, der ledede de militære operationer i Skåne.³ Man havde ikke oplevet noget godt nordfra.

Afgørende for svenskerne måtte være, hvordan de privilegerede og dermed de toneangivende stænder ville forholde sig. Adelstanden var gennemgående vilddrædig og usikker, og de havde ingen selvskreven talsmand eller leder.⁴ Derfor havde man fra svensk side relativt let spil mod dem i forbindelse med edsaflæggelsen til svenskekongen, som fandt sted den 16. april på Malmø rådhus.

Den eneste stand, der havde en leder, hvis myndighed strakte sig over hele det afståede land, var gejstligheden i form af biskoppen i Lund.⁵ Hans holdning til de skelsættende begivenheder kan kun have bragt opmuntring til de nye magthavere.

Peder Pedersen Vinstrup, siden 1638 biskop i Skåne, var af sjællandsk afstamning. Omkring århundredskiftet (1590-1614) var hans far, Peder Jensen Vinstrup, biskop over Sjællands stift, men efter faderens død fik han sin opvækst hos den nye bisp, Hans Poulsen Resen, som blev hans stedfader. Den gejstlige løbebane kulminerede først med et professorat (i fysisk) ved Københavns Universitet i 1632, dernæst ved at han blev Christian 4.'s personlige hofprædikant for til sidst at modtage bispeembedet øst for Øresund. Han døde 74 år gammel i 1679 og ligger begravet i krypten i Lunds domkirke.⁶

Peder Vinstrups mildest talt fulde accept af afståelsen har givet anledning til allehånde spekulationer og kommentarer spændende fra regulært landsforræderi,⁷ til at biskoppen på bunden forblev dansksindet og søgte at gøre Skåne så uafhængigt af Sverige som muligt.⁸

Umiddelbart virker Peder Vinstrups holdning mærkværdigt svingende. Naturligvis kan det ikke undre, at han i kirken bad om dansk sejr i 1657, da krigen tog sin begyndelse med den danske krigserklæring i juli måned. Ligeledes kan det heller ikke klandres ham, at han måtte acceptere fredsbestemmelserne, som løste ham fra troskabseden til Frederik 3. og i stedet bandt ham med en troskabsed til Karl 10. Man kan mere end gisne om, at Peder Vinstrup har opfattet svenskekongens togt over Storebælts is som et guddommeligt mirakel og fredstraktaten som en dom over det danske rige. Han kommer ind på det i en landemodetale i Lund den 27. april 1658: De for Danmark ulykkelige hændelser skyldes de manges fattigdom og de fås rigdom, men Skåne fik en bedre skæbne en fortjent.⁹

At Peder Vinstrup har affundet sig med de nye forhold og gjort sin skyldighed overfor de nye magthavere er der intet ejendommeligt ved. Troskabseden til den svenske konge pålagde ham den skyldighed, omend det kunne føles påtvunget.

Men det påtvungne præger ikke Peder Vinstrups handlinger, for han gik langt videre end som så. Da Karl 10. genoptog krigen mod Danmark i august 1658, hyldede Vinstrup ham i et brev af 3/8,¹⁰ for han bad hærskarernes Gud »lyksaliggøre den højvigtige krigs ekspedition, som nu foretages, hans guddommelige navn til ære, Eders Kgl. Majestæt til højpriseligt navn i verden og det ganske rige *med underliggende provinser* til sikkerhed og velstand.«

Det blev ikke den eneste gang, at Vinstrup viste sin tjenesteiver for de nye herrer. Trekvart år efter havde han i et brev til den svenske friherre og generalløjtnant Arvid Forbus, som på dette tidspunkt havde kommandoen over de svenske tropper i Skåne, foreslået en regulær folkeflytning. Især fra Øresundskysten skulle området bosættes med

svenskere. Begrundelsen for dette voldsomme indgreb i Skånes struktur var naturligvis nationale hensyn, at de indfødte skåninger i krigen ikke kunne påregnes at være tro mod de svenske. Men Vinstrup afslører også sin sans for de skattemæssige og pekuniære forhold: »Da kunne Kgl. Maj. og Sceriges krone holde her i landet færre krigsfolk med mindre bekostning«.¹¹

En sådan holdning kan uanset de nye vilkår for den afståede provins i bedste fald kaldes en smagløs kovending, som er egnet til at sortliste enhver i danske og skåningers øjne, og det er bl.a. også af disse grunde, at Peder Vinstrups eftermæle ofte har været landsforræderens. Bedre bliver det naturligvis ikke, at Peder Vinstrup i den nævnte hyldest til kong Karl beder om, at hans datter og svigersøn – den senere biskop Hans Wandal – må blive skånet, når København bliver erobret. Yderligere belastende bliver det, når man betænker, at Peder Vinstrups servile holdning kunne skyldes en stræben efter økonomisk vinding, for overfor svenskekongen og senere generalguvernøren fremsatte han ønske om, at Halland igen blev knyttet til Lund stift og om at få bekræftelse på forskellige indtægter i Skåne bl.a. Bjerger herreds kongetiende.¹²

Der kunne dermed synes tungtvejende grunde til at sætte landsforræderiets kainsmærke på denne højtbegavede biskop, som efter trofast tjeneste for Christian 4. – hvis præst og sjælesørger han var – og ligledes for Frederik 3., nu gik disse kongers svorne fjendes ærinde og tilmed føjede spot til skade mod sine tidligere landsmænd ved at ønske svenskekongens sejr over et lemlæstet dansk rige.

Man kunne dog også kalde Peder Vinstrups holdning konsekvent på baggrund af tingenes tilstand i årene 1658-59. Krigen i 1657-58 havde ført Danmark til afgrundens rand, og da Karl 10 genoptog krigen i august 1658, var det for at gøre rent bord og helt udslutte landet og gøre det til en svensk provins, og som mange af sine samtidige må Peder Vinstrup have regnet dette for blot et spørgsmål om tid, og af samme grund kan han have ment, at man lige så godt først som sidst kunne indstille sig på den nye tingenes tilstand; det kan forklare hans holdning en hel del. Andre ting kan gøre dette billede tydeligere. Fra det første øjeblik Karl 10 og Peder Vinstrup mødtes »fandt de hinanden« (Fabricius). Bortset fra at svenskekongen syntes om skånebispen som person, har han også vidst at bruge ham i inkorporationsplanerne, fordi Peder Vinstrup med sin magt og myndighed over kirke- og skolevæsenet var en krumtap i Skånelandenes forsvenskning. Da Vinstrup velvilligt stillede sig til rådighed, gjaldt det for kong Karl om at holde ham i »godt humør«.¹³

Men Peder Vinstrup har også syntes om Karl 10. Det har åbenbart ligget til hans natur mere eller mindre at beundre dymaniske og temperamentsfulde monarker. Såvel Christian 4. som Karl 10. har stået hans hjerte nær, samtidig med at han har opnået deres fortrolighed uden dog at logre for dem, for Peder Vinstrup var selv en stærk, selvstændig og myndig personlighed.

Måske lige så afgørende som Peder Vinstrups religiøse overbevisning – eller snarere i forlængelse af den – har fredstraktatens bestemmelser været for den politik, han udviste. I Roskilde-fredens § 8 hedder det bl.a. at »alle probster och prester (skole) föllia den biskop eller superintendent och consistorium, som Kon. Mat. i Sverige dem förordnandes varder.«

Med andre ord: Peder Vinstrups stilling som biskop i Lund stift afhang helt af Karl 10., fordi fredsbestemmelserne hjemlede denne ret til at afsætte ham. Der er næppe tvivl om, at Vinstrups forbliven var afhængig af, om han ikke alene ville acceptere Skånes afståelse, men også medvirke til landsdelenes indlemmelse i Sverige. Med Roskildefreden som en gudvillet kendsgerning har Peder Vinstrup bøjet sig og følt, hvad der fremtidig skulle være hans gerning som Skånelandenes stiftchef.

Begivenhederne på Sjælland fra sommeren 1658 med det nye angreb på Danmark grundfæster hans holdning med en enkelt forskydning. Karl Gustavs mislykkede angreb på København i februar 1659 betød en større sandsynlighed for Danmarks overlevelse som selvstændig stat. Det må Peder Vinstrup have taget i betragtning, siden han i det føromtalte brev fra april 1659 til Arvid Forbus taler om en folkeflytning fra Skånes Øresundskyst, som i stedet skal bebos af svenskere. Det skulle hindre skåningerne i at have forbindelser med deres tidligere landsmænd, sjællænderne, der måske alligevel ikke blev svenske undersåtter.

En anden begivenhed, som nok ikke har undgået Peder Vinstrups opmærksomhed, er, at Karl 10. i august 1659 indsatte sin konfessionarius og feltbiskop, »generalsuperintendent«, Zacharias Kling som biskop på Sjælland.¹⁴ Et par dage efter kom i forbindelse med Naskovs erobring i juli Peder Vinstrup med lykønskninger herover til generalguvernøren i Malmø. Antagelig var det fra kongens side mest tænkt som en praktisk foranstaltning – udover at vise, hvem der regerede på Sjælland! – idet Sjællands biskop Hans Svane var lukket inde i København og derfor ikke kunne udøve sin virksomhed i stiftet. Zacharias Klings opgave blev bl.a. at besætte vakante præsteembeder, hvilket også skete, men nogen større indflydelse fik hans virke ikke. Det afgørende i

denne forbindelse er dog, at Karl 10 brugte sin magt og myndighed til i påkommende tilfælde at indsætte en svensk biskop i et dansk landområde, *hvad Roskilde-fredens bestemmelser gav ham lovhjemmel til i Skåne**. Det kunne gøre Peder Vinstrup utryg og måtte influere på hans embedsførelse.

Derfor forblev Vinstrup aldeles trofast mod sine nye herrer. Om han i tilfælde af afsættelse kunne opnå en betydelig og indflydelsesrig stilling i Danmark, som hans kompetence berettigede til, vil naturligvis forblive ubesvaret, fordi det aldrig blev aktuelt. Interessant i denne sammenhæng, er, at en svensk kommission i 1667, som blev nedsat netop med henblik på at undersøge Peder Vinstrups troskab mod Sverige, når til den konklusion, at biskoppen ikke bør afsættes, fordi han i så tilfælde vil flytte til Danmark, som dermed ville få en »bagvaskerpen« (en förtaligh penna) rettet mod Sverige.¹⁵ Men på det tidspunkt – i 1667 – var situationen en helt anden for Peder Vinstrup end i 1658-59.

Fra 1660 ændrer han holdning, omend han resten af livet forblev loyal mod sin troskabsed til den svenske krone og mod Roskilde-fredens bestemmelser. Denne begyndende holdningsændring skal der vendes tilbage til.

På baggrund af Peder Vinstrups mere eller mindre usikre stilling som skånsk biskop i de første to år, Skåne var svensk, skal man læse nærværende brev til generalguvernør Otto Stenbock angående en præsteansættelse i Frillested (sv. Fridlevstad)-Rødeby sognekald i Bleking. Endvidere ser vi som nævnt i begyndelsen af denne artikel en indirekte tilkendegivelse af almuens holdning til afståelsen. Brevet opponerer kraftigt imod, at studenten Peder Skov af bønderne har »expracticeret« kaldsbrev på Frillested-Rødeby pastorat. Peder Vinstrup gør opmærksom på, at bøndernes kaldsbrev ikke blot er ulovligt, bl.a. fordi det er udstedt uden Vinstrups vidende, men at nævnte Peder Skov ikke kan regnes for pålidelig mod det svenske styre, på grund af at han har slågt i Danmark, og hans broder er Frederik 3.'s generaladjutant; og derfor foreholder han generalguvernøren, hvor vigtigt det er at ansætte pålidelige (dvs. svenskvenlige) præster grundet den »onde og ilde affectionerede Almue« for at »tilholde Almuen til oprigtig troskab at bevise Sverriges Crone«.

Men Peder Vinstrups anliggende er ikke blot at manifestere sin troskab mod Sveriges krone. Langt snarere vil Vinstrup have luft for sin harme over, at der i præsteansættelsesproceduren er handlet udenom ham. I virkeligheden er brevet en belæring om dansk retspraksis i præsteansættellessager, men som fortsat blev gældende i Skåne.^{15a} Iflg. fredstraktatens § 9 skal alle stænder blive ved deres vanlige ret, lov og

gamle privilegier og friheder. Brevet går endnu videre: Otto Stenbock bliver foreholdt, at Peder Vinstrup er en betydelig person, der kender sit stift og sine præster (og også dem, der er på vej, f.eks. huslærere), og derfor gør generalguvernøren klogt i at samarbejde med og lytte til biskoppen, og netop med tilfældet Peder Skov kan man se, hvor grueligt man kan komme galt af sted, hvis man handler uden Vinstrups nødvendige viden.

Peder Vinstrup fik sin vilje. Peder Skov blev ikke ansat i Frillested, Vinstrups favorit, som iøvrigt var hans amanuensis, Andreas Bager, fik embedet, selv om denne – og det er tankevækkende – ikke blev anset for pålidelig svensksindet. Peder Skov rejste til Fyn, hvor han blev præst, og senere kom han til Brøndbyøster og -vester; her døde han i 1680.¹⁶

Ikke blot viser brevet karaktertræk hos Peder Vinstrup, at han er den selvbevidste og myndige stiftschef, der ikke vil finde sig i at blive overset og overhørt. Rangstridighederne med de svenske biskopper i forbindelse med karl 10's begravelse er en sand guldgrube til belysning af Peder Vinstrup i så henseende, men det viser også en begyndende ændring i hele hans holdning til forsvenskningen af de skånske landskaber, en ændring, som går ud på, at Skåne ikke skal forsvenskkes, men skal beholde sine danske lovbestemmelser, og det vil også sige dansk kirkeordning. Uanset det svenskvenlige i brevet begynder med andre ord en anden tone at gøre sig gældende.

Årsagerne hertil er flere, og de skal til slut antydes. Karl 10. døde i februar 1660, tre uger før det her omtalte brev blev skrevet. Svenskerne havde ikke knust det danske rige, de havde tværtimod lidt militære nederlag først ved København i februar 1659, senere ved Nyborg i november samme år og sidst i begyndelsen af februar 1660 i Norge. Dermed var myten om svenskernes uovervindelighed gjort til intet. I eftersommeren og efteråret 1660 kom statsomvæltningen i København, som yderligere har været med til at ændre Vinstrups holdning, idet enevælden må have været vand på hans politisk-teologiske mølle. Gejstlighedens ligeberettigelse med adelen overfor den enevældige konge gav yderligere et plus til Danmark i forhold til Sverige.

Om det ville have tilfredsstillet Peder Vinstrup netop i præsteansættelser, hvis enevældens tilstande var blevet rådende i Lund stift, turde være tvivlsomt. Hans svigersøn, Hans Wandal, skrev *Jus Regium*, den enevældige konges rettigheder, herunder om hans ret til at kalde gejstlige til deres embeder, Just i de år *Jus Regium* blev til (1663-72), blev denne kongelige ret stilfærdigt gennemført, som eliminerede Kirkeordinansens og Riber-artiklernes bestemmelser om menighedernes præ-

stevalgret. Det vil sikkert ikke have anfægtet Peder Vinstrup, men det ville nok ikke have huet ham at skulle gøre som det blev pålagt bisperne i enevældens Danmark, at når en præst mødte med kaldsbrev, skulle biskoppen før ordinationen give meddelelse herom til Kancelliet, så brevet kunne få kongelig godkendelse.¹⁷

Det er faktisk sådanne tilstande Peder Vinstrup advarer imod i nærværende brev, for det, som han ønsker, er, at biskoppen har det afgørende ord ved præsteansættelser, det skal ikke være kongen, eller som i Skåne generalguvernøren på svenskekongens vegne.

*) Det var naturligvis en forudsætning, at denne traktat blev stadfæstet, når fred påny blev indgået mellem Danmark og Sverige. At dette rent faktisk skete i maj 1660, kan dog ikke bortforklare, at i hvert fald danske (og adskillige skåninger!) ved angrebet i august 1658 betragtede Roskilde-freden som annulleret, men spørgsmålet er, om Peder Vinstrup mente det samme, han var i alle tilfælde ikke løst fra sin troskabsed til svenskekongen, og udfaldet af krigen var usikkert, en situation, som næsten gentog sig for ham i 1676-77 under skånske krig.

Noter

1. Disse indsattes i de danske lensmænds sted.
2. Halland, der var afstået (eller rettere pansat på 30 år) allerede i 1645, fik en guvernør, der sad i Halmstad.
3. Knud Fabricius: Skånes overgang fra Danmark til Sverige I-IV, bd. 1, p. 43 ff.
4. En sådan kunne Tage Thott til Skabersø måske have været, men han døde i beg. af 1658, tilmed var han 78 år.
5. Lund stift omfattede fra 1645 (og gør det endnu) Skåne og Bleking (og til 1660 Bornholm). Halland blev ved pantsættelsen efter Torstenssonkrigen i 1645 lagt under Gøteborg stift.
6. En dybtgående skildring af Peder Vinstrup er Karl F. Hanssons afhandling: »Lunda-biskoppen Peder Winstrup före 1658« samt tillægget »Peder Winstrup som svensk biskop 1658 – 1679. En utblick.«
7. Således Bjørn Kornerup i Den danske Kirkes Historie, bd. 4, p. 302.
8. Fabricius a.a., bd. 1, p. 79.
9. Landemodetalen er gengivet i Hansson a.a. p. 277 ff.
10. Fabricius a.a., bd. 1., p. 89. Lunds stifts herdaminne (Lsh) serie 2, bd. 1; p. 113.
11. Fabricius a.a. bd. 1, p. 56, Hansson a.a. p. 396. Baggrunden for brevet er utvivlsomt afsløringen af »Malmø-sammensværgelsen« i februar-marts 1659, hvor skåninger i og udenfor Malmø med hjælp fra København arbejdede på at erobre Malmøhus. Sven-

skerne opdagede sammensværgelsen. 3 ledere blev henrettede, og 2 præster landsforvist.

12. Fabricius a.a. bd. 1, p. 61; Lsh, serie 2, bd. 1, p. 114.

13. Fabricius a.a. bd. 1, p. 53.

14. Den danske kirkes historie, bd. 4, p. 302; Kirkehist. Saml. R1, p. 132 ff.

15. Lsh serie 2, bd. 1, p. 115; Hansson a.a. p. 408.

15a Vinstrup har forordningen fra 1629 (med senere indskærpelser) i tankerne, ifølge hvilken ingen student måtte prøveprædike uden testimonium fra universitet, og kaldsbrev måtte ikke udstedes uden forudgående bispeeksamen.

16. Aug. Hallenberg: Blekings almøge efter Roskilde Fred p. 195 ff. Wiberg: En alm. dansk præstehistorie bd. 1, p. 228; Fabricius a.a. bd. 1, p. 90.

17. Den danske Kirkes Historie bd. 4. 357 ff, 364 f. Den kgl. valgret blev knæsat foruden i Kongeloven af 1665 også i Danske lov af 1683; *ibid.* p. 389 f.

HØIVELBAARNE HER GREFVE RIGS RAAD FELDTMARSKAL OCH GENERAL GOUVERNEUR, Gunstige Herre.

Eders Høigrefl. Excell. takker jeg underdanigen oc ydmygeligen for den naadige Consession, at min gammel Ammanuensis maa beforders til Præstekald udj dette Hertugdom. Belangendis Peder Skov, som hafver besøgt Eders Høigrefl. Excell: om Frillested Præstekald udj Bleging, da foraarsages jeg at tilkiende de aarsager, hvorfor jeg icke kand approbere det kaldsbref, som ehr vrichtigt oc uloflig. Nemlig (1) hand uden min forskrifvelse hafver understaaet sig at affectere forⁿ. kald; eftersom jeg hafver paabiudet oc befalet alle mine Prouster, at ingen uden mit videnskab oc forskrifvelse maa af dennem tilstædes at affectere præstekald her udj Landet, icke alleniste af den myndighed, som jeg hafver felles med Sverriges Riges Biscoper, men fornemmelingen for den Aarsages skyld, at efterdj Almuen her udi Landet ehr Sverriges Crone icke vel bevaagen, som enhver vitterligt ehr, da ehr det fornøden vel af mig at considereres, at Almuen her udj Landet icke faar saadanne Præster, som skulde cooperere med dennem imod Sverriges Crone; thi efter at studiosi, som ere fødte her udj Landet, hafver forhvervet mine approbatz seddeler, hafver jeg fornummet, at nogle af dennem icke siunes at mene Sverriges Crone troligen, formedelst det, at de enten hafver slecht oc venner udj de andre provincier under Dannemarkis Crone, eller oc fordj de ere familiariter bekiendte med den onde oc ilde affectionerede Almue her udj Landet etc, derfor, at vacerande Præstekald kunde forsiunes med de Personer, som baade

selfve ville være tro, oc tilholde Almuen til oprichtig troskab at bevise Sverriges Crone, som de hafver svoret, da hafver jeg efter mit Jura-ment oc Min Eed for got anseet, self at udvelge Personer til vacerende præstekald, efterdj jeg kiender deris humeur. Særdelis at mælde om Peder Skov, som uden mit Vidskab oc Samtøche hafver affecteret for^{nt}. kald, da hafver hand tilmed brødre, som tiener Kongen udj Danne-mark, at hvilche de ene er General adjutant, och derfor kand jeg iche forsichre Sverriges Crone om hans troskab, dersom danske folch kunde gjøre indfald her paa Landet, oc særdelis udj Bleging, hvilchet Gud afvende oc forhindre.

For et Aar siden blef en Person i ligemaade uden mit vidskab kaldet af Bønderne til Farholt kald udj Helsingborg Lehn, men fordj jeg viste at Sverriges Crone iche kunde være forsickret om hans troskab, da forskøid jeg hannem, oc forordnet en anden til præst udj hans sted, hvilchet naadigst befaldt kongl. Mt. nu salig højloflig ihukommelsse, der Bønderne derimod suplicerede, hvilchet velbaarne Monsieur Taubenfeld vitterlig ehr.

(2) Ehr Peder Skov en gift Mand, som hafver Hustru oc Børn, hvilchet jeg iche viste, der hand min approbats seddel bekom, oc hand hafver drefvet Kiøbmandskab i Rønneby udj nogle Aar, hvor ved hand er blefven vel bekient med Almuen udj Bleging, særdelis udj i Frillested oc Rødeby sogner saa at hans sind hafver midlertid været henvent fra Bogen oc Bibelen til verslig Hantering; Hvorfor hand oc hafver affecteret for^{nt}. Præstekald imod Synodale statutum, Liudendis saaledis, at ingen gift Person, som hafver Hustru, maa affectere Præstekald, hvor der er Præste-Enche med smaa faderløse Børn paa det de iche forssetteligen skulle forskiudes, hvilchet er Synd oc Samvittigheds verch. Udi Frillested kald er en ung fattig bedrøfvet Enche med smaa faderløse børn, hvilche Peder Skov videndis oc forsetteligen achter at forskiude, men jeg iche kand det med en god Samvittighed samtyche, befrychtendis, dersom jeg det gjorde, at Gud vilde det straffe; (3) hafver Her Cortifz Vlfelds Grefinde i disse dage sendt mig Bud, at hun paa sin Herres vegne ingenlunde vil bevilge Peder Skov for^{nt}. Frillested Kald, som hand uden hendes vidskab oc Samtøche underfundeligen hafver affecteret Kaldsbrevet, som hand af Bønderne hafver expracticeret, ehr udj sig self vrichtig, oc K. Mt. præjudicerlig, i det Prousten, som er ofver annexen Rødeby, som er Kongens Sogn, iche hafver approberet oc beseglet samme kaldsbref.

Jeg ydmygligen oc underdanigen forsseer mig dertil, at Eders Højgreff. Excell. denne min Erklæring med Naade oc Gunst optager, oc

mig assisterer udj det som kand være baade Gud til Ære, oc Sverriges Crone til tro oprichtig tieniste, oc den fattige bedrøfvede unge Enche med sine faderløse Børn udj Kaldet til trøst.

Jeg hermed befalder Eders Højgreffl. Excell. med Højvelbaarne Greffinde oc Gemahl, sampt greffl. Børn under den Allerhøjestes trygge Beskiermelse, forblifvendis

Eders Højgreffl. Ecell:

Lund d. 3. Martii

Aar 1660

ydmyg oc villig Tienere
Peder Vinstrup

Summary

In 1657 the Danish King, Frederik III, declared war on Sweden. It proved disastrous to Denmark, as the hard winter enabled the Swedish King Karl X Gustav, to walk over the ice of the Great Belt in January 1658, thus threatening Copenhagen. This got the panic-stricken Danes to make peace on 26th February 1658 resulting in all counties east of the Sound being ceded to Sweden.

The Scanian Bishop, Peder Vinstrup, who had held the bishop's chair since 1638, accepted the peace terms. In 1658-1659 he assisted the new rulers, and it came to a mutual understanding between him and Karl X; the Bishop became useful to the Swedish King, being able to exercise authority over school and church and consequently over the Scanian opposition too. In August 1658, when Karl X resumed the war against Denmark, Vinstrup might have thought this to be the end of the independence of the Kingdom of Denmark, and he asked God to bless the warfare of the Swedish King. In May 1659 he suggested a deportation of Scanians from the coast along the Sound up into Sweden and to replace them with Swedes, and in August the same year he saluted the Swedish army for having captured Nakskov.

This exaggerated persistence of supporting the Swedish struggle against Denmark has often been characterized as treason, but Vinstrup's conduct must be seen in the perspective of his conception of God's punishment of Denmark, using Sweden as a chastiser, of his admiration of Karl X Gustav, and of the fact that the Peace Treaty of Roskilde allowed the Swedish King to dispose of him, if he resisted the Swedification of Scania.

Vinstrup, however slowly changed his attitude, because Sweden

didn't succeed in crushing the Danish Kingdom; this was due to the fact that in February 1659 the Swedes were defeated outside Copenhagen, again in November 1659 at Nyborg, and again in February 1660 in Norway. Karl X's death in February 1660 further motivated Vinstrup to resist the Swedification of his diocese and insist upon an unchanged Danish church as promised in the peace treaty. So he warns the Swedish Governor General in Malmoe that it is against the Danish law in force that the peasants issue a deed of institution (i.e. an employment letter for a parson or a student applying for a post) without the bishop's knowledge. This letter is an example of Peder Vinstrup's growing change of attitude. Also the letter indirectly reflects the hostility that the common people in Scania felt against the Swedish Rule.

Sognepræst Paul Erik Engelhardt
Haraldsted præstegård
4100 Ringsted